Jaro Lajovic

Wordfast Povabilo med pomnilnike prevodov Introduction to Translation Memories

Povzetek

Programi s pomnilniki prevodov so danes verjetno najpomembnejše prevajalsko orodje. Ob široki ponudbi teh programov in razmeroma visoki ceni večine pa odločitev zanje za prevajalca ni najbolj preprosta. V pomoč je lahko Wordfast, novejši program te vrste z zelo dobrimi sposobnostmi in lastnostmi ter dostopno ceno.

Prispevek na kratko predstavlja Wordfast in njegove najpomembnejše zmožnosti. Hkrati je zasnovan kot priročnik za osnovno praktično preizkušanje programa: namestitev, registracijo, pripravo in ravnanje z zbirkami prevodov (pomnilniki), pripravo in uporabo glosarjev ter začetek samega prevajanja.

Abstract

Currently, translation memories (TMs) are probably the most important translation tools. However, given the quite large number of TMs and their relatively high price the decision to opt for this type of tool might not be an easy one. This is where Wordfast, a newer software of this kind, may help: it has very good functionalities and features as well as an affordable price.

The article briefly introduces Wordfast and its most important capabilities. Simultaneously, it is intended as a primer for the testing of basic procedures: installation and registration of Word-fast, creation and handling of translation databases (memories), creation and use of glossaries, and commencement of translation.

Osebni računalniki so močno spremenili prevajalsko delovno okolje in način dela, sprva z urejevalniki besedil, nato z elektronskimi slovarji in drugimi pripomočki in še pozneje z možnostmi svetovnega spleta. Nemara največji premik in največ novih možnosti pa so prinesla orodja, ki jih imenujemo programi s pomnilnikom prevodov, »pomnilniki prevodov« ali kar »TM« (translation memory). Temeljijo na zamisli o zbirki prevodov v dveh ali več jezikih, v kateri prevajalec poišče dele, enake ali podobne trenutno prevajanemu, in jih uporabi. Zamisel se je pojavila že v 70. letih, a možnosti za uresničenje na osebnih računalnikih so dozorele v začetku 90. let.

Danes je na tem področju na voljo kar nekaj programov. Med najbolj znanimi so npr. Déja Vù (Atril), SDLX (SDL), Translator's Workbench (Trados) in Transit (Star). Pridružuje se jim Wordfast, ki se je zaradi dostopne cene, zelo dobrega razmerja med zmogljivostjo in ceno ter preproste namestitve hitro uveljavil. To je tudi spodbudilo predstavitev v Mostovih. Vendar naj poudarimo, da namen prispevka ni oglaševanje Wordfasta ali priporočanje tega programa v primerjavi z drugimi. Slednje niti ni mogoče iz preprostega razloga: pri odločitvi za uporabo pomnilnika in konkretni izbiri enega od njih je treba skrbno razčleniti značilnosti in potrebe dela posameznega prevajalca oziroma prevajalskega okolja. Odločitev in izbira nikakor ne smeta temeljiti samo na ugodni ceni ali široki uporabi katerega od programov! Zavedati se je treba tudi, da bistvene razlike med posameznimi izdelki niso v osnovnih funkcionalnostih, ampak v navidez manj očitnih značilnostih – »razumevanju« različnih zapisov (npr. običajnih urejevalnikov besedil, programov za namizno založništvo, programskih jezikov ...), sistemskih zahtevah, povezovanju z drugimi programi itn.

S pravilno izbiro se naložba v vsak takšen program hitro povrne, čeprav se morda na prvi pogled zdi velika. Toda ravno zaradi začetnega stroška odločitev pogosto ni preprosta, zlasti ne za prevajalca, ki mu takšna orodja niso domača. Prav v takšnih okoliščinah je lahko Wordfast posebno dragocen.

Na kratko o pomnilnikih

Pri prevajanju imamo opraviti s ponavljanjem: najpogosteje na ravni besed, izrazov ali besednih zvez (terminologije v širšem smislu), marsikdaj na ravni povedi (segmentov besedil), včasih tudi daljših odlomkov. Upoštevaje to značilnost pomnilniki prevodov shranjujejo dvo- ali večjezične segmente in/ ali terminološke enote ter z njimi (in dodatnimi možnostmi) pomagajo prevajalcu pri nadaljnjem delu. Tako med drugim:

- odpravijo potrebo po ponovnem prevajanju že kdaj prevedenih segmentov,
- omogočajo (zlasti terminološko) doslednost prevodov, ne samo pri posameznem besedilu oziroma projektu, temveč tudi dolgoročneje,
- pripomorejo k večji kakovosti,
- ergonomsko olajšajo prevajalsko delo,
- lahko precej povečajo storilnost.

Popolna identičnost povedi je seveda razmeroma redka. Zato je treba takoj in izrecno omeniti eno najpomembnejših funkcionalnosti pomnilnikov prevodov, iskanje približnih zadetkov (*fuzzy matching*). S posebnim algoritmom zmorejo ti programi poiskati segmente, ki izvirnemu, s katerim se ukvarjamo, niso enaki, a so mu dovolj podobni, in Kljub občutno nižji ceni po številnih zmožnostih ne zaostaja za večjimi tekmeci, hkrati pa vsakomur, ki potrebuje program s pomnilnikom prevodov ali bi se želel seznaniti s temi programi, ponuja takšno delovno okolje. Povrhu pušča odprte vse možnosti za morebitno poznejšo selitev na druge sisteme, saj je z njim ustvarjene zbirke prevodov mogoče prenesti v druge programe.

Namen tega prispevka ni načelna obravnava pomnilnikov prevodov, primernih pa bo nekaj najsplošnejših opomb. Tako bo tudi laže umestiti predstavitev osnovnih zmožnosti Wordfasta, ki sledi v nadaljevanju, in razumeti opis delovanja programa z navodili za namestitev in začetek uporabe, ki zajemajo večji del članka.

jih ponuditi kot osnutek možnega prevoda. Komplementarna možnost je iskanje podsegmentov: program prikaže v zbirki shranjen segment, v katerem najde zaporedje besed, prisotno v obravnavanem segmentu (čeprav se segmenta sicer razlikujeta).

Pa še nekaj, kar je težko dovolj poudariti: uporaba pomnilnikov – in to še zlasti velja za Wordfast – olajša prevajanje tudi s preprostim udobjem pri delu, npr. brez mučnega premikanja pogleda s (papirnatega) izvirnika na zaslon ali motečega odrivanja/brisanja izvirnega besedila v urejevalniku. Napačno je prepričanje: »Wordfast ni zame, moji prevodi se ne ponavljajo.« Upoštevaje vse dodatne zmožnosti so v manjšini tisti, ki jim takšno orodje ne bi moglo koristiti.

Pogoj za uporabo pomnilnikov prevodov je seveda izvirnik v elektronski obliki. Če tega ni, lahko precej zadreg reši dober program za optično prepoznavanje znakov.

Temeljna pojma pri pomnilnikih prevodov in njihova temeljna elementa sta zbirka prevodov, to je »pomnilnik« v ožjem smislu, in terminološka zbirka oziroma poenostavitev te zbirke, imenovana »glosar«. (Da bi se izognili nejasnostim, bomo datoteke z vzpo redno shranjenimi prevodi v nadaljevanju imenovali »zbirke prevodov«. Naziv »pomnilniki prevodov« sicer primarno pomeni prav te zbirke, a se pogosto pojavlja tudi kot sopomenka za same programe.)

• Zbirka prevodov. Programi s pomnilnikom izvirno besedilo razdelijo, segmentirajo, na dele (ki praviloma ustrezajo povedim) in vsak del skupaj s prevodom shranijo v zbirko prevodov. Takšne zbirke so ključni element teh programov, saj omogočajo priklic enakih ali podobnih že kdaj prevedenih segmentov. Da pa se začne korist »recikliranja« kazati pri vsakodnevnem delu, je med drugim potrebna razmeroma velika zbirka. Gradnja zbirk med delom je osnovni, a hkrati najzamudnejši način njihovega nastajanja.

Drugi način, s katerim si je mogoče zagotoviti zbirko, je uporaba (tujih) že ustvarjenih zbirk oziroma uvoz takšnih zbirk iz drugih programov. Čeprav imajo različni programi s pomnilnikom različno zgradbo in zapis zbirk, se za izmenjavo uveljavlja standardiziran format TMX, ki omogoča prenos zbirk med programi.

Tretja možnost za gradnjo zbirk je tako imenovana poravnava besedil. Pri tej upo-

Wordfast

Program Wordfast v resnici ni pravi program, ampak sistem makroukazov za Microsoftov Word, strnjen v predlogo wordfast.dot. Dosegljiv je na spletni strani www.wordfast.net, na kateri je še precej drugih koristnih povezav, s priročnikom za uporabo vred. Poleg programa si je vsekakor treba prenesti tudi priročnik: čeprav je na prvi pogled nekoliko nepregleden, je v njem najti veliko, zlasti če ga preiskujemo v Wordu, v katerem je tako ali tako pripravljen.

Preneseni Wordfast je stisnjen, zazipan, zato moramo dobljeno datoteko najprej razpreti, da iz nje dobimo datoteko wordfast.dot. Delati je mogoče začeti, ko wordfast.dot preselimo v pravo mapo. To lahko naredimo na dva načina. rabimo besedila in prevode teh besedil (oboje v elektronski obliki) in jih s posebnim programom preoblikujemo v zbirko prevodov. Z drugimi besedami: postopek omogoča, da arhiv prevodov v elektronski obliki preoblikujemo v zbirko, uporabno za nadaljnje delo.

 Terminološka zbirka. Drugi pomemben element pomnilniških programov so terminološke zbirke. Razpon njihove razčlenjenosti sega od pravih terminoloških baz (z definicijami, prevedki, sopomenkami, slovničnimi informacijami itn.) do preprostih glosarjev, ki v najosnovnejši obliki vsebujejo le izvirno besedo/izraz in prevedek. Zelo priročna je možnost, da program uporabnika opozori, če v izvirnem segmentu najde izraz, ki je v glosarju, in ponudi prevedek. To je pomembna pomoč za zagotavljanje doslednega in pravilnega strokovnega izrazja. Seveda je mogoče v glosar vključiti tudi pogosta zaporedja besed, ki ne spadajo v terminologijo v ožjem smislu, in si tako olajšati delo.

Podobno kot za zbirke prevodov tudi za glosarje velja, da jih je mogoče graditi med delom ali uporabiti glosarje, ki so že na voljo.

• Samodejna namestitev. Pri delu z Wordom, novejšim od Worda 97, najprej v meniju Orodja/Makro/Varnost izberemo nizko varnost in Word zapremo.

Zaženemo Word. Z ukazom Datoteka/ Odpri odpremo wordfast.dot. Pozor: to je edinkrat, ko smemo wordfast.dot odpreti tako, se pravi kot navaden dokument!

Če se pokaže opozorilo, da dokument vsebuje makre, izberemo »omogoči makre« in pritisnemo kombinacijo Ctrl+F2 (držimo tipko Control in pritisnemo funkcijsko tipko 2). Wordfast.dot je zdaj v pravi mapi.

[Opomba: v prispevku bomo kombinacije tipk označevali z njihovimi imeni in znakom +. Alt+dol npr. pomeni, da držimo levo tipko Alt in pritisnemo puščico dol, Ctrl+Alt+levo, da držimo tipki Control in levi Alt ter pritis-

Jaro Lajovic

nemo puščico levo, Shift+Alt+End pa, da držimo tipko dvigalko (s katero sicer dosežemo veliko črko) in levi Alt ter pritisnemo End.

Izraz »označiti« bomo uporabljali za uveljavljen postopek v Oknih, ko z miško ali kombinacijo tipk izberemo (potemnimo) del besedila.]

Čeprav je samodejna namestitev najmikavnejša, ni popolnoma zanesljiva: škode z njo ni mogoče narediti, lahko pa spodleti.

 Ročna namestitev. Wordfast.dot prenesemo v mapo Startup; kje to mapo najdemo pri posameznih različicah Oken in Worda, je opisano v Wordfastovem priročniku pod naslovom Installing Wordfast/Manual installation.

Po namestitvi Word zapremo in znova zaženemo. Če je bila namestitev uspešna, se pri Wordovih orodnih vrsticah pokaže dodatna ikona. Klik nanjo (ali kombinacija Ctrl+F2) razpre Wordfastovo orodno vrstico. Z Wordfastom lahko začnemo delati šele, ko je ta vrstica razprta.

Nova orodna vrstica obsega ikone za nekatera opravila:

-	iskanje v	zunanjem	slovar	ju (Ctri+Alt+D)
			the second se		

- kontekstno iskanje (Ctrl+Alt+C) *
- konkordančno iskanje (Ctrl+Alt+N)
- glosar (Ctrl+Alt+G; za slovensko tipkovnico jo je treba spremeniti) *
- prikaz segmenta iz zbirke (Ctrl+Alt+M; za slovensko tipkovnico jo je treba spremeniti)*
- kontrola kakovosti (Shift+Ctrl+Q)
- hitro čiščenje dokumenta (Ctrl+Alt+Q; za slo-
- vensko tipkovnico jo je treba spremeniti) *
- nastavitve *

Na začetku pride ta vrstica zelo prav, pozneje pa uporabo ikon nadomesti uporaba kombinacij tipk, ki je veliko učinkovitejša. Funkcije in kombinacije tipk, ki ustrezajo posameznim ikonam na orodni vrstici, se pokažejo, če z miškinim kazalcem za hip postojimo nad ikono. Posebej pomembna je skrajna desna, označena z »f«, ki omogoča dostop do vseh številnih Wordfastovih nastavitev.

Hkrati z razprtjem Wordfastove orodne vrstice se v glavni Wordovi orodni vrstici poleg menija Pomoč pojavi meni Wordfast. Klik nanj odpre padajoči meni, prek katerega so

↓ (+ - ?) = ← ¥ → □ 53 ↔ II @ 🗸	' 🗗 🕈 🚽
------------------------------------	---------

Od leve proti desni imajo tele naloge (v oklepaju so navedene privzete kombinacije tipk; z zvezdico so označena opravila, omenjena pozneje v besedilu):

- začetek dela/naslednji segment (Alt+dol) *
- kopiraj izvirni segment v ciljnega (Alt+Ins) *
- razširi segment (Alt+PgDn)
- skrči segment (Alt+PgUp)
- prevajaj, dokler so zadetki 100-odstotni
- končaj delo (zapri orodno vrstico, če je delo že končano) (Alt+End) *
- prejšnji prenosljivi niz (Ctrl+Alt+levo) *
- kopiraj prenosljivi niz v ciljni segment (Ctrl+Alt+dol) *
- naslednji prenosljivi niz (Ctrl+Alt+desno) *

Registracija

Dokler Wordfast ni registriran, klik na ikono »f« nastavitve vedno odpre na zalistku »?«. dostopne še številne druge funkcije z navedenimi kombinacijami tipk vred.

Tako nameščeni Wordfast je povsem funkcionalen, a deluje v preizkusnem načinu. Velikost zbirke prevodov v tem načinu ne sme preseči 110 kb in/ali 500 prevodnih enot, tako da je neregistrirani program mogoče uporabljati za kratka dela. Neregistrirana različica se ustavi, ko doseže mejno velikost zbirke. Nakup licence omejitev odpravi in omogoči delo z neomejeno velikimi zbirkami, potrebnimi za resno delo. Nobena zbirka, ustvarjena med preizkušanjem, ni izgubljena: po registraciji jo lahko uporabljamo naprej ali več tako ustvarjenih zbirk združimo.

Levo spodaj je instalacijska številka, desno spodaj okence za vpis številke licence. Po opravljenem postopku za nakup licence (navodila so na Wordfastovi domači strani, povezava »Buy«) po elektronski pošti pošljemo instalacijsko številko in po isti poti dobimo številko licence. Ko jo vpišemo v predvideni prostor, je Wordfast registriran in deluje brez omejitev.

Licenčno številko si velja zapisati in jo shraniti. Programu se namreč lahko – sicer

Priprava zbirke prevodov

Wordfast je mogoče uporabljati tudi brez zbirke prevodov: tedaj samo segmentira besedilo, a to je le redko smiselno. Zato je praviloma prvi korak pred začetkom dela priprava nove zbirke ali izbira zbirke, ki je že shranjena. Oboje dosežemo tako, da kliknemo »f«, »Translation memory«/»Files«. Novo zbirko ustvarimo z gumbom »New TM« (»nova zbirka«).

Program najprej vpraša po jeziku izvirnika in jeziku prevoda. Uporabljeni oznaki nimata pomena za sprotno delo, prav pa lahko prideta pri poznejšem urejanju. Zato je priporočljiva uporaba standardnih oznak, najbolje po standardu ISO (v priročniku jih najdemo pod naslovom Translation Memory/ Translation Memory Files; koda za slovenščino je SL-01).

Po vpisu oznak za oba jezika se na zaslonu pokažeta vrstica, podobna tejle: zelo redko – zazdi, da ni registriran. Zaplet uredimo s ponovnim vpisom licenčne številke.

Instalacijska številka se spremeni, če npr. nadgradimo/spremenimo operacijski sistem ali Word. Tedaj licenčna številka ne velja več in zaprositi je treba za novo (»relicenciranje«). Postopek je opisan na domači strani pri navodilih za nakup. Prevajalci posamezniki lahko z relicenciranjem dobijo še drugo licenčno številko, npr. za uporabo na prenosnem računalniku.

Wordfast se dinamično razvija in na spletni strani je vselej dostopna najnovejša različica. Posodobitev na najnovejšo različico opravimo povsem enako kot prvo namestitev, s prenosom stisnjene datoteke in shranitvijo predloge wordfast.dot na pravo mesto.

ki; priporočljivo mu je dodati niz, ki pove, da gre za Wordfastovo zbirko (npr. WFZ). Zbirko z letnim poročilom podjetja Abcd za 2003 bi lahko imenovali npr. LetnoPorociloAbcd2-003WFZ.txt. Izberemo še, kam naj se zbirka shrani, in prvi korak – ustvaritev zbirke – je opravljen.

Izkušnje kažejo, da je samostojno zbirko smiselno ustvariti za eno širše področje in en jezikovni par, potem pa jo uporabljati za vse prevode s tega področja. Tako je zbirka dovolj specifična in hkrati dovolj hitro raste, da narašča verjetnost uporabnih zadetkov (to je enakih ali podobnih že prevedenih segmentov).

V nasprotju z zbirkami drugih sorodnih programov so Wordfastove zbirke navadne besedilne datoteke, tako da jih je po potrebi mogoče odpreti in tudi urejati z vsakim urejevalnikom. Ko Wordfast prevedeni segment pošlje v zbirko, vsakemu prevodnemu paru

%20031212~125743 %User ID,MN,mn Marija Novak %TU=00000000 %EN-01 %Wordfast TM v4/00 %SL-01 % User n°=12317862

ⁱⁿ poziv za ime nove zbirke. Ime naj bo povedno, da tudi še čez čas vemo, kaj je v zbirdoda še nekatere administrativne podatke (npr. datum, avtorja, jezik ipd.).

Jaro Lajovic

Poleg vsake zbirke Wordfast samodejno ustvari še nekaj datotek z istim imenom, a drugo končnico (podobno velja za glosarje). Ker tako nastane precej datotek, je zaradi preglednosti pametno zbirko in glosarje za posamezen projekt ali več projektov skupaj shraniti v posebno mapo, v katero ne shranjujemo drugega.

Ko zbirko ustvarimo, si jo Wordfast zapomni. Ko ga spet zaženemo, bo uporabil nazadnje uporabljeno zbirko. (Tudi to enako velja za glosarje.) Če želimo uporabiti drugo, jo moramo izbrati: kliknemo »f«, »Translation memory«/»Files«/»Select TM« in jo izberemo, kot navadno izbiramo datoteke v Oknih.

Za različna področja, projekte ali naročnike praviloma uporabljamo različne zbirke prevodov, glosarje in druge nastavitve. Določila o vsem tem se shranijo v t. i. inicializacijsko datoteko. Te datoteke imajo končnico .ini, najdemo jih v isti mapi kot predlogo wordfast.dot in hranijo vse različne možnosti, izbrane v nastavitvah. Ko Wordfast uporabimo prvič, samodejno ustvari datoteko wordfast.ini. Novo inicializacijsko datoteko ustvarimo z »f«, »Setup«/»Gen«/»Save setup as ...« in ji damo ime - recimo PogodbeSloNem ali PrometEngSlo, pač odvisno od namena. Ko je ustvarjena, izberemo pravo zbirko prevodov, glosarje in druge možnosti. Nastavitveno okno zapremo in potrdimo, naj se izbrane nastavitve shranijo. Ko bo prihodnjič na vrsti npr. prevod pogodbe iz slovenščine v nemščino, bomo v padajo-

čem meniju zalistka »Setup«/»Gen« izbrali PogodbeSloNem.ini in vse nastavitve bodo že nared.

Na istem mestu, v zalistku »Setup«/»Gen«, nastavimo tudi približnost iskanja. Ko program obdelovani segment primerja s tistimi v zbirki, podobnost s shranjenimi oceni številsko; 100 % pomeni popolno enakost. Nižja ko je vrednost, manjša je podobnost. V okencu »Fuzzy threshold« (»prag približnosti«) nastavimo želeno mejo: višja vrednost pomeni, da bodo zadetki redkejši, a natančnejši (bolj podobni) in nasprotno. Privzeta vrednost je 75 %, izbiramo lahko med 50 in 99 %. Zaradi primerjalnega algoritma se dejanska podobnost včasih precej odmika od izračunane, kar je težava vseh takšnih programov. Da bi našli zase primeren prag približnosti, je potrebnega nekaj preizkušanja. Uvodoma je dobro izbrati nižji prag (npr. okrog 60 %) in ga zvišati, če poraja preveč neuporabnih zadetkov.

Poleg takšnega iskanja segmentov je mogoče programu zaukazati tudi iskanje podsegmentov: večbesednih nizov iz trenutnega segmenta. V nastavitvah izberemo »Quality check«, »Terminology recognition«, odkljukamo »Enable terminology recognition« in »Search TM for expressions« ter določimo, kako dolge nize naj program išče.

Tretja zelo priročna možnost je kontekstno iskanje: če v besedilu označimo eno ali več besed in pritisnemo Ctrl+Alt+C, bo program pokazal vse segmente iz zbirke, ki vsebujejo označeno zaporedje, in prevode teh segmentov. Ta funkcija je že zelo blizu glosarski podpori. Preden se ji posvetimo, še beseda o uvozu in izvozu zbirk prevodov. Videli smo, kako ustvarimo in uporabimo zbirko v samem Wordfastu. Poleg tega zna odpreti datoteke v standardiziranem zapisu TMX in Tradosovem zapisu TMW. Odpremo jih popolnoma enako kot njegove lastne: »f«, »Translati-

Glosarji

Wordfastovi glosarji so datoteke, ki so (1) besedilne (končnica .txt) in (2) imajo v vsaki vrstici na prvem mestu (»v prvem stolpcu«) besedo/izraz v izvornem jeziku in na drugem prevedek v ciljnem, ločena z enim samim (!) tabulatorjem. Dovoljeni so dodatni »stolpci«, ločeni s tabulatorji, kjer so komentarji oziroma dodatne informacije. Glosar mora biti abecedno razvrščen po prvem stolpcu, na kar po potrebi opozori program sam.

Podobno kot zbirko prevodov lahko tudi glosarje ustvarimo v Wordfastu (»f«, »Quality check«/»Glossaries«/»New glossary«). Če jih pripravimo zunaj njega, moramo posebej paziti na omenjeno zgradbo, to je, da so besedilne datoteke in imajo gesla ločena z enim samim tabulatorjem.

Pripravljeni glosar prijavimo v Wordfastovih nastavitvah »Quality check«/ »Glossaries«. Šele tako program ve, katere glosarje naj uporablja. Prijavimo lahko do tri

neral Glossaries Terr	minology recognition		a farma far
Setup glossary # 📀	1 6 2 6 3	🔿 Set	up blacklist
Select glossary #1	New glossary	Sgrt	Edit
Use for QC	d; trans prevodi tm]G		oProtokol.txt
Add torms to alossary			

glosarje hkrati, kar npr. omogoča, da v projekt vključimo glosarje z več področij. Prijavo opravimo tako, da izberemo številko glosarja on memory«/»Files«/»Select TM«. Za prenos Wordfastovih zbirk v druge programe lahko te zbirke spremenimo v obliko TMX ali TMW: pri »Translation memory«/»Files« izberemo želeno obliko in »Export TM«. Za nemoteno uporabo izvožene zbirke v Tradosovem pomnilniku je treba posebej poskrbeti za posamezne podrobnosti v zvezi z oznakami jezikov.

in nato s »Select glossary« še glosar. Če glosar ni sortiran, program na to opozori; sortiramo z gumbom »Sort«.

Tako kot druge nastavitve se tudi imena prijavljenih glosarjev shranijo v inicializacijsko datoteko.

Brez težav uporabimo glosarje, ki jih že imamo v Excelu ali Wordu. Če ima glosar v Excelu ustrezno zgradbo – izvirne izraze v prvem stolpcu in prevedke v drugem – sploh ni treba drugega, kot da ga prijavimo. Če imamo glosar kot tabelo v Wordu, jo spremenimo v besedilo (»Tabela« – »Izberi tabelo«, »Tabela« – »Pretvori tabelo v besedilo«, »Loči besedilo s tabulatorji«) in shranimo kot besedilno datoteko.

Da Wordfast samodejno opozori na izraze v glosarjih, moramo vključiti prepoznavanje terminologije (»f«, »Terminology recognition«/»Enable terminology recognition«) in odkljukati glosarje, po katerih naj išče. Pre-

neral Glossanes remainingly n	
Enable terminology recognition	n
Search glossaries 🔽	#1 🗖 #2 🗖 #3
Search glossaries for words of at	least 3 letters
Search TM for expressions >*	3 heavy words
bu	ut < 10 heavy words

poznane izraze v izvirnem segmentu bo obarval svetlomodro; obarvane izraze je mogoče prijeti s kombinacijo tipk Ctrl+Alt +desno

Mostovi XXXVII, št. 1, 2003, 80-82

Jaro Lajovic

oziroma Ctrl+Alt+levo. Prijeti termin je rdeče obkrožen. Prevod tega termina (ki ga tedaj vidimo v vrstici stanja na spodnjem robu zaslona) s Ctrl+Alt+dol vstavimo v ciljni segment na mesto, kjer je kazalec.

Glosarje lahko med delom dopolnjujemo z dodajanjem novih izrazov: najpreprosteje tako, da označimo izraz v izvirniku in pritisnemo Ctrl+Alt+T, nato pa še prevod in ponovno pritisnemo Ctrl+Alt+T. Odpre se okno, kjer lahko gesli uredimo, vpišemo komentarje in določimo, v kateri glosar – 1, 2 ali 3 – naj se shranita; končno ju z »Add entry« dodamo vanj. Eden najpogostejših posegov med tem postopkom je dodatek zvezdice na koncu besede v izvirniku. Zvezdica je »džoker«, ki pomeni »katerakoli črka ali zaporedje črk«: če je npr. v glosarju vrstica »kislin* acid«, bo program kot zadetek prepoznal vse besede, ki se začenjajo s »kislin«: kislina, kisline, ..., kislinami itn. in zanje bo v ciljni segment mogoče vstaviti »acid«.

Mimogrede: poleg uporabe že pripravljenih glosarjev in dograjevanja teh glosarjev

Prevajanje

Ko smo pripravljeni na začetek dela z Wordfastom, zaženemo Word in odpremo dokument, ki ga bomo prevajali. Priporočljivo je, da pred tem naredimo varnostno kopijo dokumenta. Razpremo Wordfastovo orodno vrstico. V vrstici stanja (na spodnjem robu zaslona) se pri večini Oken pokaže ime trenutne inicializacijske datoteke in trenutno prijavljene zbirke prevodov. Če smo že prej izbrali vse potrebno (zbirko prevodov, glosarje, nastavitve), je vse pripravljeno za začetek prevajanja. Kliknemo skrajno levo ikono v Wordfastovi orodni vrstici ali - običajneje - pritisnemo Alt+dol. Odpre se prvi segment, npr.: {0>

Store the product at room temperature.

<0}

se kot zelo zanimiva in uporabna možnost ponuja uporaba programov za luščenje terminologije. Ti omogočajo pripravo specifičnega glosarja iz besedil, ki jih je treba prevesti.

Glosarje lahko prikličemo v orodno vrstico v obliki padajočega menija. Kombinacija tipk Ctrl+Alt+G, prirejena tej funkciji, na slovenski tipkovnici ne deluje, zato je najpriročnejša pot do nje prek Wordfastove orodne vrstice. Druga rešitev je, da ji priredimo drugo kombinacijo tipk. Kot vse privzete kombinacije je tudi to mogoče spremeniti v nastavitvah: »f«, »Setup«/»Keys«, kjer dvokliknemo kombinacijo, ki jo želimo spremeniti.

Podrobnejša predstavitev različnih možnostih dela z glosarji in uporabe glosarjev bi preobremenila ta uvod, najdemo pa jo v Wordfastovem priročniku pod naslovom Functionalities/Glossaries.

Pa še to: glosarje lahko v Wordu uporabljamo tudi, kadar ne delamo z Wordfastom, le njegova orodna vrstica mora biti razprta.

Na modrem ozadju se prikaže izvirnik, prevod pa vtipkamo v spodnjo, v tem primeru *sivo* vrstico. Prevod vedno vpisujemo samo v spodnjo vrstico in nikamor drugam. Paziti moramo tudi, da ne izbrišemo in ne spremenimo oznak med segmenti, npr. ^[05] Ko je segment preveden, ponovno pritisnemo Alt+dol (ali kliknemo ikono). Prevedeni par se shrani v zbirko prevodov in preselimo se na naslednji segment.

Tu in tam se zgodi, da želimo imeti izvi^{mi} segment v prevodu takšen, kot je: pomaga^r mo si z bližnjico Alt+Ins, s katero izvirni seg^r ment prekopiramo v ciljnega. Če želimo prenesti le del izvirnega segmenta, označimo ta del in uporabimo Alt+F12; ta ga prekopira na konec ciljne vrstice.

Ko se preselimo na naslednji segment ^{be-} sedila, se lahko znova znajdemo pred izvir^{nj-} kom na modrem ozadju in sivim okvirčko^{m,} kamor vtipkamo prevod. Obstaja pa še možnost, da Wordfast v prijavljeni zbirki najde segment, enak ali podoben temu, ki ga prevajamo. Tedaj bo najdeni segment predlagal kot možni prevod.

• Če je najdeni segment popolnoma enak, bo spodnja vrstica zelena, na njej bo v zbirki najdeni segment, pred njo pa oznaka <}100(> (za 100-odstotno ujemanje), npr.:

{0>

Store the product at room temperature.

Izdelek shranjujte pri sobni temperaturi.

Ker takšen predlog praviloma ne potrebuje sprememb ali popravkov, gremo kar na naslednji segment: Alt+dol.

• Če je najdeni segment le podoben temu, s katerim se ukvarjamo, bo spodnja vrstica *rumena*, na njej bo najdeni segment, pred njo pa oznaka stopnje ujemanja, npr. <}80{> (80-odstotno ujemanje):

1.1			
	1.2	F.	
٠			

Store the product at room (15°-25°C).	
<]80{>	000
lzdelek shranjujte pri sobni temperaturi.	

Predlagani prevod ustrezno prilagodimo ⁱⁿ nadaljujemo z Alt+dol.

S klikom na ikono za prikaz segmenta lahko nad odprtim okvirjem prikažemo segment, najden v zbirki prevodov; v njem bo označeno, v čem se najdeni segment razlikuje od izvirnega, ki ga prevajamo. (Privzeta bližnjica Ctrl+Alt+M na slovenski tipkovnici ne deluje; lahko jo spremenimo, preprosteje pa je uporabiti kar ikono v orodni vrstici.)

Med prevajanjem se v dokumentu nizajo izvirni segmenti in prevodi teh segmentov, ločeni z oznakami med zavitimi oklepaji. Izvirnik in oznake so »skrito besedilo«, ^a privzeta je nastavitev, da so vidni. Prikaz ^{sk}ritega besedila v Wordfastu preklapljamo ^s Ctrl+,

Ko besedilo prevedemo do konca, imamo ^v dokumentu vzporedno »skriti« izvirnik ⁱⁿ vidni prevod. Ko takšen dokument pregledujemo in urejamo, je priporočljivo, da je »skrito besedilo« vidno. Tako se izognemo brisanju ali spremembam oznak med segmenti; eno in drugo pri dokončnem urejanju (t. i. čiščenju) besedila pomeni težave. Dokler je Wordfast aktiven, so oznake praviloma zaščitene in program prepreči spreminjanje. Ko pa njegovo orodno vrstico zapremo, zaščite ni več. Mimogrede: ko Wordfast ni aktiven, bližnjica Ctrl+, seveda ne deluje in prikaz skritega besedila moramo preklapljati v Wordovem meniju Orodja/Možnosti/Pogled, Skrito besedilo.

Prevajanje se samodejno konča, ko prevedemo zadnji segment in uporabimo Alt+dol. Če želimo delo prekiniti pred koncem dokumenta, uporabimo Alt+End (ali ustrezno ikono v orodni vrstici). Odprti segment se zapre in shrani v zbirko; če ne želimo, da se shrani, uporabimo Shift+Alt+End. Ko pride čas za nadaljevanje dela z istim dokumentom, se z Alt+Home znajdemo na odprtem zadnjem prevedenem segmentu.

Ko dokument prevedemo, vsebuje izvirno besedilo, prevod in kontrolne znake. Takšen zapis je enak zapisu Tradosovih datotek. Če naročnik prevod želi v Tradosovem formatu, dokument izročimo, kakršen je. Kadar pa je za končni izdelek potreben navaden čistopis prevoda, imamo dve možnosti:

 v Wordfastovi orodni vrstici kliknemo ikono za hitro čiščenje, ki je druga z desne (privzeta bližnjica Ctrl+Alt+Q za slovensko tipkovnico potrebuje spremembo). Program bo odstranil izvirno besedilo in kontrolne znake, ne da bi posodobil zbirko prevodov.

Če želimo zbirko posodobiti – to je smiselno, kadar smo dokument urejali po prevajanju – izberemo drugo možnost:

 kliknemo »f«, »Tools«/»Tools«/»Cleanup«. Pritrdimo na vprašanje, ali želimo posodobiti zbirko. Ta postopek je priporočljiv tudi, kadar moramo oddati neprečiščeno besedilo v Tradosovem formatu, saj želimo imeti v zbirki prevodov vključeno zadnjo, prečiščeno različico besedila. Seveda moramo tedaj čiščenje opraviti na kopiji besedila, ki ga bomo oddali, saj ga sicer spremenimo v navaden čistopis.

Zgodbe ni konec ...

Wordfast ponuja še veliko drugih možnosti, ki jih v tem opisu vseh seveda ni mogoče predstaviti. Za konec zato samo peščica tistih, za katere je dobro vedeti že spočetka in hitro pridejo prav.

 Prenosljivi/neprevedljivi nizi (placeables). Vsa števila in povezane kombinacije črk in števk obravnava Wordfast kot prenosljivke. To pomeni, da jih lahko primemo s Ctrl+Alt+levo oziroma Ctrl+Alt+desno in jih prenesemo v ciljni segment s Ctrl+Alt+dol (prekopirale se bodo na mesto kazalca). Ta možnost zelo olajša delo in zmanjša možnost napak v dokumentih, v katerih je v besedilu veliko številk, kod, šifer in podobnega.

Če program naleti na prenosljivko, ki sama tvori segment (npr. vrstico, v kateri je samo številka ali kombinacija števk in črk), nas po njej niti ne vpraša, temveč jo preskoči in takšno, kot je, ohrani v prevodu. To je praviloma praktično in dobrodošlo, ne pa vedno. Kadar ni, lahko takšne segmente Wordfastu vsilimo v prevajanje tako, da jih označimo in pritisnemo Shift+Alt+dol. Kombinacijo lahko seveda uporabimo tudi vselej, ko želimo izbrati segment, ki se ne ujema s tistim, kar bi določil program sam.

S posebnimi nastavitvami v t. i. Pandorini skrinjici (»f«, »Setup«/»P.B.«) lahko kot prenosljive nize določimo tudi besede, pisane z veliko začetnico, pisane samo z velikimi črkami, nize med določenim parom znakov ali nize, v katerih je določen znak. Tudi to se pogosto izkaže za zelo praktično. Povezava z zunanjimi slovarji. Z Wordfastom je mogoče povezati zunanje elektronske slovarje na lastnem računalniku, npr. uveljavljene Amebisove in druge slovarje ali slovarje na internetu. Postopek povezave je za kanček zahtevnejši in je opisan v priročniku programa. Ko je povezava narejena, lahko postavimo kazalec na besedo ali označimo izraz, pritisnemo na izbrano kombinacijo tipk – npr. Ctrl+Alt+D za zunanji slovar 1 – in Wordfast bo izbrani niz samodejno poiskal v izbranem slovarju. Funkcija deluje vedno, kadar je Wordfast aktiven, ne samo med prevajanjem!

• Združevanje in obrat zbirk prevodov. Če imamo dve zbirki prevodov, ki bi ju radi strnili v eno, najprej eno prijavimo kot izbrano (»f«, »Translation memory«/»Files«/ »Select TM«) in potem z »f«, »Translation memory«/»Service«/»Merge« izberemo drugo. Druga zbirka se bo dodala prvi. Priporočljivo je, da kot prvo zbirko določimo tisto, ki je večja, kot drugo pa manjšo: tako bo združitev hitrejša.

Obrat zbirke omogoča, da zbirko, ki je nastajala med prevajanjem npr. iz angleščine v slovenščino ali je bila pripravljena za to smer, spremenimo v zbirko za slovensko-angleške prevode. Izhodiščno zbirko moramo prijaviti kot izbrano, nato pa jo z »f«, »Translation memory«/»Service«/»Reverse« spremenimo. Novonastala zbirka se shrani pod drugim imenom.

82